

De auteurswet en de bibliotheek

Bijna alle activiteiten in een bibliotheek hebben direct te maken met het auteursrecht. Leen van materialen, fotokopiëren, het ter beschikking stellen van elektronisch informatie, zij worden allemaal geregeld door bepalingen van de auteurswet. Alleen het consulteren van papieren informatie in de bibliotheek ontsnapt daar (nog) aan.

De Belgische auteurswet van 30 juni 1994 werd op 22 mei 2005 gewijzigd om ze in overeenstemming te brengen met de Europese richtlijn 2001/29/EG van 22 mei 2001 over het auteursrecht in de informatiemaatschappij. Door de omzetting van die Europese richtlijn zijn in de Belgische auteurswet enkele veranderingen aangebracht. Dit artikel bekijkt die wijzigingen vanuit het standpunt van het onderwijs, het onderzoek en de sociaal-culturele sector in het algemeen, het standpunt van de bibliotheken in het bijzonder. Het gaat hier niet om een juridische analyse maar om een benadering vanuit de praktijk. De opmerkingen met betrekking tot de sociaal-culturele sector zijn met dank overgenomen uit een commentaar op de nieuwe wet van de hand van Kathleen Verreth¹. Dit artikel gaat uit van de volledige toepassing van de nieuwe wet ook al treden enkele artikelen of paragrafen pas in werking op een later door de Koning te bepalen datum. Dat heeft alles vandoen met de Koninklijke Besluiten over de vergoedingsregeling. Een andere versie van dit artikel verschijnt haast gelijktijdig voor een doelgroep van juristen in het tijdschrift *Auteurs & media* 6 (2005). Een officieel gecoördineerde versie van de Belgische auteurswet is er nog niet. Een officieuze versie is onder andere te vinden op de website van Sofam².

Overleg

Het overleg tussen bibliotheken rond de omzetting in Belgisch recht van de Europese Richtlijn betreffende de harmonisatie van bepaalde aspecten van het auteursrecht en de naburige rechten in de informatiemaatschappij werd al vroeg op gang gebracht door de bibliotheken en de Médiathèque de la Communauté française de Belgique. In maart 2002 schaalden 14 verenigingen en instellingen zich achter de standpunten van Informatie & Maatschappij/Société & Information, een platform opgericht om de implementatie van de richtlijn in België te beïnvloeden en op te volgen. Die groep werd later nog uitgebreid met de Vlaamse sociaal-culturele sector. Via de informele werkgroep

JULIEN VAN BORM is hoofdbibliothecaris van de Universiteit Antwerpen
julien.vanborm@ua.ac.be

Ph. Monfils in de Senaat en via andere kanalen, inclusief de hoorzitting in de Kamer op 22 juni 2004, heeft Informatie & Maatschappij voor de nodige druk gezorgd om de bekommernissen van onderwijs, onderzoek, bibliotheken, archieven, musea en de sociaal-culturele sector kenbaar te maken aan de bevoegde minister, de leden van de Kamercommissie voor het Bedrijfsleven en de Belgische politieke partijen. Sommige bepalingen in de wet van 22 mei 2005 zijn deels het gevolg van de activiteiten van Informatie & Maatschappij, vooral omdat eisen van dit platform werden gesteund en overgenomen door andere en krachtigere spelers in het veld, in casu de VLIR en de CIUF.

Aandacht voor het auteursrecht

De activiteiten van Informatie & Maatschappij hebben geleid tot een verscherpte aandacht voor de problematiek van het auteursrecht. Tot de auteurswet van 1994 waren maar heel weinig bibliothecarissen en archivarissen zich bewust van de grote impact van het auteursrecht op hun activiteiten. Pas tien jaar geleden leerden zij vaak voor het eerst dat vele producten en activiteiten in een bibliotheek maar aangeboden kunnen worden als daarvoor een regeling is voorzien in de auteurswet. Fotokopie, leen, kopie voor bewaring zijn enkel mogelijk als daarvoor de nodige uitzonderingen op het absolute recht van de auteur zijn voorzien. Met de snelle opkomst van de elektronische informatie kwam daar nadien ook het gebruik van de e-info (elektronische informatiebronnen) bij en in het onderwijs ontstonden de e-colleges, waardoor mededeling aan het publiek, een andere tak van het auteursrecht, aan belang ging winnen. Bibliothecarissen, archivarissen en directeurs van musea

hebben vooral in de laatste jaren en mee onder invloed van de aanslepende besprekingen rond de aanpassing van de Belgische auteurswet, begrepen dat zij het auteursrecht nodig hebben en moeten respecteren. Zij hebben het auteursrecht nodig voor de bescherming van hun eigen collecties bijvoorbeeld bij contractuele overeenkomsten voor een e-kopie van zeldzame en/of kostbare werken (al dan niet voor commercieel gebruik). Zij moeten het auteursrecht ook respecteren wanneer zij boeken en tijdschriften lenen of kopiëren of wanneer zij e-informatie ter beschikking stellen of meedelen aan het publiek.

De verscherpte aandacht voor het auteursrecht heeft ook de problematiek van copyright versus copyleft aangewakkerd. Voor het eerst zijn wetenschapsinstellingen vragen gaan stellen bij het proces van wetenschapsinformatie. Is het huidige businessmodel met zijn jaarlijkse prijsverhogingen van 5 tot 12% wel duurzaam? Naar het voorbeeld van de Open Source Software zijn wetenschapsinstellingen gaan ijveren voor elektronische Open Access Repositories. Sommige daarvan, vooral in de exacte en de biomedische wetenschappen, zijn erg succesvol³. Maar de initiatiefnemers hebben al snel vastgesteld dat wetenschappelijk publiceren een dure zaak is en dat een alternatief businessmodel ook een alternatieve financiering veronderstelt. *Institutional repositories* worden wereldwijd opgezet met faciliteiten om uit de elektronische voorraadschuren te oogsten (*harvesting*) via een systeem van metadata-informatie en metadata-servers: een centralisatie bovenop een pleiade van decentrale dataservers. Daarbij is het van belang dat in 2004 een Belgische versie van de Creative Commons licenties tot stand is gekomen door de gemeenschappelijke zorgen van het Digitaal Platform van steunpunten IAK en IBK in Gent, het Centre de Recherches Informatique et Droit (CRID) van Namen en het Centre for Intellectual Property Rights (CIR) van de K.U. Leuven⁴. In zekere zin is deze Creative Commons licentie te vergelijken met de General Public License (GPL) van de Free Software Foundation voor rechtenvrije software (o.a. het besturingssysteem Linux).

De basisregel en de uitzonderingen

Artikel 1 van de Belgische auteurswet legt de basis van het hele stelsel. Niets mag gekopieerd worden zonder voorafgaande toestemming van de auteur. En dat recht blijft bestaan tot 70 jaar na het overlijden van de auteur. Zo is dat ook voor het verhuren of uitlenen en voor de (elektronische) mededeling aan het publiek.

Artikel 1. §1. Alleen de auteur van een werk van letterkunde of kunst heeft het recht om het op welke wijze of in welke vorm ook, direct of indirect, tijdelijk of duurzaam, volledig of gedeeltelijk te reproduceren of te laten reproduceren. Dat recht omvat onder meer het exclusieve recht om toestemming te geven (tot het bewerken of het vertalen van het werk). (Err. B.St. 22-11-1994, pp. 28832-5). Dat recht omvat ook het exclusieve recht om toestemming te geven tot het verhuren of het uitlenen van het werk. Alleen de auteur van een werk van letterkunde of kunst heeft het recht om het werk

volgens (ongeacht) welk procédé (met inbegrip van de beschikbaarstelling voor het publiek op zodanige wijze dat deze voor leden van het publiek op een door hen individueel gekozen plaats en tijd toegankelijk zijn) aan het publiek mede te delen.

Onder werk van *letterkunde* valt letterlijk alles wat gepubliceerd wordt; dus niet alleen belletrise, maar ook schoolboeken, handboeken, wetenschappelijke literatuur, artikelen in kranten, magazines en tijdschriften van gelijk welke soort tot en met publiciteit. Het is meteen duidelijk dat zo een algemeen verbod niet werkzaam is in de maatschappij. Want voor iemand een kopie neemt zou hij/zij de toestemming van de rechthebbenden moeten vragen. Dat is altijd en zeker voor multimedia een complexe zaak. Daarom werd het stelsel van de wettelijke uitzondering bedacht, ook wel eens dwanglicentie genoemd. De auteur kan zich niet verzetten tegen een beperkt aantal in de wet vastgelegde uitzonderingen op het absolute recht van de auteur om over zijn/haar werk te beschikken.

Belgische auteurswet Art. 22. §1. Wanneer het werk op geoorloofde wijze openbaar is gemaakt, kan de auteur zich niet verzetten tegen...: en dan volgt in de wet de opsomming van de uitzonderingen.

De auteur wordt door de wet gedwongen om in bepaalde gevallen aan de gebruiker een licentie toe te staan (dwanglicentie). De Europese richtlijn 2001/29/EG van 22 mei 2001 heeft voor het eerst vastgelegd welke uitzonderingen in de EU nog mogelijk zijn. Om de interne markt van de EU niet te verstoren mogen voortaan in de landelijke wetgevingen enkel de uitzonderingen worden toegestaan die vermeld zijn in de richtlijn. Een land moet anderzijds niet alle uitzonderingen die de EU toestaat opnemen in de eigen wetgeving. Kortom: minder mag, meer niet. Dat maakte het mogelijk om in het Europese Parlement in 2001 een consensus te bereiken tussen de noordelijke landen met traditioneel veel uitzonderingen en de zuidelijke landen met erg weinig uitzonderingen op het absolute recht van de auteur om over zijn/haar publicaties te beschikken. Het moet gezegd dat België zich hierin altijd heeft gedragen als een zuidelijk land.

EU Richtlijn 2001/29/EG van 22.5.2001. Considerans 7

De communautaire rechtsregels inzake de bescherming van het auteursrecht en de naburige rechten moeten bijgevolg eveneens worden aangepast en aangevuld, voorzover dit voor de goede werking van de interne markt noodzakelijk is. Te dien einde moeten die nationale bepalingen inzake het auteursrecht en de naburige rechten welke tussen de lidstaten aanzienlijk verschillen of welke rechtsonzekerheid veroorzaken, waardoor de goede werking van de interne markt en de adequate ontwikkeling van de informatiemaatschappij in Europa worden belemmerd, worden bijgesteld en moeten inconsistente nationale reacties op de technische ontwikkelingen worden voorkomen, terwijl verschillen die de werking van de interne markt niet ongunstig beïnvloeden, niet opgeheven of voorkomen behoeven te worden.

Wie gebruikmaakt van de uitzonderingen moet daarvoor betalen en de Belgische wet bepaalt in artikel 55 uitdrukkelijk dat de auteur geen afstand kan doen van een billijke vergoeding voor het gebruik van zijn/haar werk. De

vergoedingsregeling wordt bepaald bij Koninklijke Besluit. Tussen de publicatie van de auteurswet en het uitwerken van de vergoedingsregeling verloopt er in de regel heel wat tijd (cf. infra leenrecht). Vandaar dat in 2005 voor het eerst werd vastgelegd dat sommige nieuwe artikelen pas in voege treden als ook het vergoedingstelsel is uitgewerkt, in legistiek opzicht niet het fraaiste dat ooit werd bedacht. Dat is gebeurd onder druk van de rechthebbenden, gegroepeerd in de beheersvennootschappen voor het auteursrecht.

Belgische auteurswet

Art. 55. De auteurs, de uitvoerende kunstenaars en de producenten van fonogrammen en van audiovisuele werken hebben recht op een vergoeding voor de reproductie voor eigen gebruik van hun werken en prestaties, inclusief voor de gevallen bedoeld in artikel 22, §1, 5, en artikel 46, eerste lid, 4, van deze wet.

Art.59, art 61bis en art 61ter herhalen de verplichting tot vergoeding als iemand een beroep doet op de andere uitzonderingen.

De driestappentest

Nieuw in de Europese regelgeving en nu ook in de Belgische auteurswet is de driestappentest. Het is zoiets als de oude negenproef waarbij na een staartdeling kan worden nagegaan of de deling wel foutloos is gemaakt. Wie gebruik wil maken van een uitzondering op het absolute recht van de auteur om zelf te beslissen over het gebruik van zijn/haar werk, moet nu ook zo een proef doen en die omvat drie stappen. Het concept daarvan komt uit afspraken in het kader van de Conventie van Bern voor de bescherming van literaire en artistieke werken van 1967, de latere TRIPS-akkoorden en het WIPO copyright treaty van 1996⁵. Deze verdragen moeten zorgen voor een belangrijke actualisering van de internationale bescherming van het auteursrecht vooral maar niet alleen voor wat genoemd wordt de 'digitale agenda', en voor een verbetering van de middelen om over de hele wereld de piraterij te bestrijden. De driestappentest is integraal opgenomen in artikel 5, 5° van de Europese richtlijn van 2001.

De... beperkingen en restricties mogen slechts in bepaalde bijzondere gevallen worden toegepast mits daarbij geen afbreuk wordt gedaan aan de normale exploitatie van werken of ander materiaal en de wettige belangen van de rechthebbende niet onredelijk worden geschaad.

De Belgische wetgever heeft de driestappentest niet als een apart artikel in de auteurswet ingeschreven omdat de regering ervan uitgaat dat die test een toetsingselement is voor de nationale wetgever bij het opstellen van de lijst van uitzonderingen en niet voor de eindgebruiker bij het gebruik dat hij ervan maakt. Maar onder druk van de beheersvennootschappen van auteursrechten bevatten sommige Belgische uitzonderingsregels nu toch één, twee en in sommige gevallen zelfs de drie stappen.

De nieuwe auteurswet en de individuele gebruiker

Vooraleer te focussen op de sectoren onderwijs, onderzoek, sociaal werk en bibliotheek is het goed om even stil te staan bij de rechten en verplichtingen van de privégebruiker.

Reproductie op papier voor privégebruik (Art. 22 §1, 40)
Reproductie op papier voor privégebruik kan zoals voorheen. Dit artikel werd aangevuld met een voorwaarde: één van de elementen van de driestappentest: de kopie mag geen afbreuk doen aan de normale exploitatie van het werk. Het kopiëren van bladmuziek zonder voorafgaande toestemming van de auteur is echter verboden.

Tot de auteurswet van 1994 waren maar heel weinig bibliothecarissen en archivarissen zich bewust van de grote impact van het auteursrecht op hun activiteiten. Pas tien jaar geleden leerden zij vaak voor het eerst dat vele producten en activiteiten in een bibliotheek maar aangeboden kunnen worden als daarvoor een regeling is voorzien in de auteurswet.

Reproductie op eender welke drager voor privégebruik (Art. 22 §1, 50)
Reproductie op een andere drager dan papier is toegestaan als dit in familiekring gebeurt en alleen daarvoor bestemd is. Hier is de Belgische wet merkkelijk strenger dan de Europese richtlijn die alle vormen van privégebruik ook buiten de familiekring openstelt voor reproductie op gelijk welke drager.

Kosteloze privé-uitvoering in de familiekring (Art. 22 §1, 30)

De kosteloze privé-uitvoering in de familiekring wordt uitgebreid tot schoolactiviteiten. Daarenboven wordt 'mededeling' hier 'uitvoering', wat een ruimere interpretatie toelaat inclusief bijvoorbeeld PowerPointpresentaties of het bekijken en beluisteren van audiovisuele werken in schoolverband, ook aan de hogeschool en de universiteit.

Gehandicapten (Art. 22 §1, 110)

De reproductie en mededeling aan het publiek van werken ten behoeve van mensen met een handicap wordt toegelaten. Hier en in uitzondering 13 (zie infra) schuift België eindelijk een beetje op naar de Noord-Europese landen, die meer dan de zuidelijke het individuele recht van de auteur toetsen aan de noden van de maatschappij. De rem is de driestappentest die voor één keer volledig wordt ingeschreven in deze uitzondering.

Reproductie van uitzendingen (Art. 22 §1, 130)

De notie familiekring wordt om redenen van maatschappelijk belang uitgebreid tot de reproductie van uitzendingen door erkende ziekenhuizen, gevangenis en instellingen voor jeugd- en gehandicaptenzorg.

De nieuwe auteurswet en de instellingen voor onderwijs, onderzoek, sociaal werk en de bibliotheken

Reproductie op papier (Art. 22 §1, 4Obis)

Een reproductie voor onderwijs en onderzoek is toegelaten, integraal voor artikelen of werken van beeldende kunst, partieel (korte fragmenten) uit andere werken. Maar nergens in de wet worden de doelgroepen onderwijs en onderzoek afgeïjnd. Onderwijs is al lang niet meer het monopolie van het klassieke onderwijs. Een brede groep van instellingen zorgt nu voor onderwijs in diverse sectoren van de maatschappij: VDAB, middenstandsonderwijs, politiescholen, onderwijs via diverse sociale instellingen... Onderzoek gebeurt niet alleen in de universiteiten, maar via de academisering ook in de hogescholen. Die uitbreiding zal wel geen probleem opleveren, maar er gebeurt ook heel wat hoogwaardig onderzoek in de bedrijven. Zou dit onderzoek dan uitgesloten zijn van de uitzondering 4Obis zoals Reprobel, de beheersvennootschap die in België de reprorechten en leenrechten int, beheert en distribueert, dat recent meent te mogen concluderen⁶? Moet een onderzoeker van een privébedrijf voorafgaande toestemming vragen om bijvoorbeeld een kopie van een artikel te maken of te laten maken in een universiteitsbibliotheek?

Reprobel heeft dan weer gelijk wanneer in datzelfde artikel wordt gesteld dat de grootste verandering voor de reprografie erin bestaat dat voortaan niet meer zal worden uitgegaan van de drager waarop de beschermde werken zijn vastgelegd, maar van de drager waarop die werken zullen worden gekopieerd. Dit is een echte Copernicaanse revolutie. Dit houdt in dat prints van elektronische informatiebronnen nu ook onder artikel 22 §1, 4^obis vallen. Ook daarvoor zal in het geval van beschermde werken een vergoedingsregeling uitgewerkt moeten worden. Die regeling kan niet identiek zijn aan de regeling voor de klassieke fotokopie van papier naar papier, simpelweg omdat het gebruik van elektronische informatie aan een ander paradigma beantwoordt dan het gebruik van papieren informatiebronnen. Bij een origineel op papier maakt de lezer een kopie, die hij/zij zorgvuldig bewaart voor later gebruik. Verliest de onderzoeker of student deze kopie, dan moet hij/zij weer terug naar de bibliotheek voor een nieuwe kopie. Een onderzoeker verzamelt zo tijdens zijn/haar loopbaan een grote hoeveelheid fotokopieën voor later gebruik. Bij een elektronisch origineel verloopt dat gebruik heel anders. Studenten en onderzoekers weten dat zij van op gelijk welke plaats en op gelijk welk tijdstip (24/7) toegang hebben tot hun elektronische informatie. Die wordt voor zover nodig keer op keer afgedrukt en weer weggegooid. Het aantal kopieën is dan ook geen absolute maatstaf meer voor de bepaling van de geleden schade bij de rechthebbenden. Maar er is meer. Wanneer de gebruiker via een Digital Rights Management System of via een licentie al heeft betaald voor die kopie op papier, dan kan het niet dat daar een tweede keer voor moet worden betaald via de Belgische reproregeling. Dat botst op het elementaire rechts-

gevoel en de portemonnee van de gebruiker of de instelling waarvoor hij/zij werkt. Daarvoor een nieuwe vergoedingsregeling uitwerken wordt geen sinecure. Het fotokopiegebeuren is nu zowat 50 jaar oud, het veralgemeende printen van elektronische informatie slechts 5 jaar. En zelfs voor het klassieke kopiëren blijft het lastig om een voor alle partijen aanvaardbare regeling op te stellen. Reprobel heeft dit geprobeerd met de INRA-enquête uit 2002. De Belgische universiteiten hebben dat onderzoek en zijn resultaten als wetenschappelijk niet verantwoord verworpen. Zij deden dat op basis van de enquête-methode. Samen met Reprobel proberen VLIR en CIUF nu een nieuwe onderzoeksmethode uit te werken gebaseerd op observatie van het klassieke fotokopiegebeuren en niet meer op een post-factumbevestiging van enkele gebruikers, zoals in de INRA-enquête. Het printen vanuit elektronische bestanden gebeurt thuis, op het studentenkot en op vrijwel alle printers in instellingen van onderwijs en onderzoek. Het aantal printers in deze instellingen is een veelvoud van het aantal fotokopietoestellen. Daarenboven houden instellingen in de regel geen inventaris bij van deze printers. Een hele opgave wordt het om daarvoor een billijke en aanvaardbare schaderegeling vast te stellen. Dat vereist een grondige voorbereiding in de Adviescommissie voor Reprografie (zie infra).

Reproductie op eender welke drager (Art. 22 §1, 4ter)

Een reproductie voor onderwijs en onderzoek op gelijk welke drager is toegelaten (bv. een e-kopie via scanning van een papieren origineel of een e-kopie van een elektronisch origineel), voor zover het gaat om een artikel of een werk van beeldende kunst of van korte fragmenten uit andere werken. Dezelfde opmerkingen over de ontbrekende definities voor onderwijs en onderzoek, zoals eerder vermeld, slaan ook op deze uitzondering. De nieuwe verplichting tot bronvermelding is geen probleem want een academische standaard.

Mededeling aan het publiek (Art. 22 §1, 4^oquater)

De mededeling van werken voor onderwijs en onderzoek is nu toegestaan op voorwaarde dat dit gebeurt in het kader van de normale activiteiten van de instelling en binnen het gesloten netwerk van die instelling. Universiteiten en hogescholen hebben naar analogie met andere EU-landen druk uitgeoefend op de Kamer om deze uitzondering in de Belgische auteurswet op te nemen. Zij worden door de technologie zelf, maar ook door de Europese Unie, de federale overheid en de gemeenschappen gestuurd in de richting van e-learning. Het is dan ook maar normaal dat deze uitzondering in de Belgische auteurswetgeving is opgenomen. Zij maakt het mogelijk om zonder voorafgaande toestemming van de rechthebbenden e-beelden en e-teksten op te nemen in de elektronische leeromgeving en in PowerPointpresentaties. De beperking tot gesloten netwerken mag geen probleem vormen, niet voor gebruik in de instelling zelf via het eigen intranet, maar ook niet bij gebruik over het internet voor zover de data worden afgeschermd via gebruikersnaam en paswoord. De onderzoeksactiviteiten in private bedrijven vallen hier echter uit de boot. Enkel door

de overheid officieel erkende onderwijs- en onderzoeksinstellingen komen in aanmerking voor deze uitzondering.

Bewaring van het culturele erfgoed (Art. 22 §1, 8°)

Reproductie op gelijk welk medium is mogelijk in voor het publiek toegankelijke bibliotheken, archieven en musea voor de bewaring van het cultureel en wetenschappelijk patrimonium. Deze uitzondering komt op een moment waarop bibliotheken, archieven en musea niet alleen moeten handelen als doorgeefluik van het patrimonium naar volgende generaties maar er een nieuwe taak hebben bij gekregen om sommige 'analoge' dragers te transformeren naar e-versies. In dit wetsartikel werd de driestappentest integraal ingelast. De beperking tot voor het publiek toegankelijke bibliotheken, archieven en musea zal wel geen hinderpaal zijn voor de bibliotheken in hogescholen en universiteiten. In de regel zijn die onder bepaalde voorwaarden ook toegankelijk voor het brede publiek. Anders is het gesteld met collecties in instellingen die niet onder de noemer bibliotheken, archieven of musea vallen. Zo hebben sociaal-culturele instellingen in enkele gevallen dezelfde noden als de wel in de wet vernoemde instellingen en dreigen die voor de bewaring van hun patrimonium de hulp van deze uitzondering te missen tenzij zij formeel een publiek toegankelijke bibliotheek, archief of museum oprichten.

*Mededeling en beschikbaar-
stelling van verzamelingen
(Art. 22 §1, 9°)*

Mededeling met inbegrip van beschikbaarstelling van niet te koop aangeboden of aan licentievoorzwaarde onderworpen werken die deel uitmaken van het patrimonium van bibliotheken, instellingen voor wetenschap en onderwijs, musea of archieven is toegestaan als daarmee geen direct of indirect economisch of commercieel voordeel wordt nagestreefd. Het gebruik van deze materialen wordt streng beperkt. Zij mogen in dit internettijdperk alleen maar in de gebouwen van deze instellingen en enkel maar aan individuele leden van het publiek worden meegedeeld op speciale terminals. Dit zijn bijzonder strenge voorwaarden op dit nieuwe digitale terrein. Ze zijn enkel verklaarbaar vanuit de vrees van de rechthebbenden voor dit nieuwe medium dat kopiëren zoveel makkelijker heeft gemaakt. Het artikel is de integrale overname van de Europese richtlijn (Art. 5, 2°).

Tentoonstelling en reclame (Art. 22 §1, 12°)

Beschermde werken mogen zonder voorafgaande toelating van de rechthebbenden gebruikt worden voor reproductie en mededeling aan het publiek voor reclamedoelinden, voor openbare tentoonstellingen en openbare verkopen. De verkoop van zo een kopie is terecht verboden. Dit artikel zal het veel gemakkelijker maken om beeld- en tekstmateriaal te gebruiken bijvoorbeeld voor affiches of websites voor

tentoonstellingen. Maar ook veilinghuizen zullen hier hun profijt mee doen, dat wordt uitgedrukt in een meer efficiënte en minder tijdrovende aanpak.

Kosteloze uitvoering bij schoolactiviteiten (Art. 22 §1, 3°)

Eerder werd al vermeld dat de kosteloze uitvoering in de familiekring werd uitgebreid tot schoolactiviteiten en dat mededeling verbreed werd tot uitvoering.

Leen (Art. 23 §1, §2, §3)

België liep fors achterop met de implementatie van de EU-richtlijn 92/100/EEC van 19 november 1992 betreffende het huur- en leenrecht en dreigde in 2004 een Europese veroordeling met boeteclausule op te lopen (5.000 tot 30.000 euro per dag). De bevoegde minister heeft dat onheil voorkomen door de publicatie van de uitvoeringsbesluiten voor het leenrecht (KB van 25 april 2004). Enkel voor leen in de openbare bibliotheken moet leengeld worden betaald (1 euro per volwassen lener per jaar, 0,50 euro per minderjarige lener per jaar, waarbij een lener maar eenmaal moet betalen ook al maakt zij/hij gebruik van verschillende openbare bibliotheken). Vrijgesteld van leenvergoeding zijn: onderwijs, onderzoek, zorginstellingen, instellingen van slechtzienden en slechthorenden. Tegelijk heeft het KB ook de verdeling van de geïnde leengelden herschikt. Waar bij wet van 1994 de vergoedingen integraal ten

goede zouden komen van de auteurs, wordt nu een andere verdeling vastgelegd: 70% voor de auteurs en 30% voor de uitgevers. De boekhandelaren die ook schade lijden door bruikleen blijven op hun honger. Een ander KB van 7 april 2005 heeft de inning van de leengelden toegekend aan Reprobel dat daarover met

Auvibel (beheersvennootschap voor audiovisuele werken) een afspraak heeft gemaakt.

Vewa, de beheersvennootschap voor de educatieve en wetenschappelijke auteur, dagvaardt de Belgische Staat bij de Raad van State. Vewa vraagt dat het KB van 25 april 2004 over het leenrecht nietig wordt verklaard, eist daarbij een schadevergoeding van 10 miljoen euro en heeft ook aangekondigd om andermaal naar het Europese Hof te gaan, dit keer met een aantal vragen⁷⁸. Naar de Raad van State toe wordt een dubbele grond aangevoerd:

1. het niet (of althans onvoldoende) raadplegen van de beheersvennootschappen bij het opstellen van het KB;
2. de discriminatie naar soort van bibliotheek. Want de wetenschappelijke en educatieve bibliotheken hoeven geen leengeld te betalen. En passant laat Vewa ook opmerken dat er voor de raadpleging ter plaatse in de bibliotheek geen vergoeding is voorzien.

Vewa vindt de Belgische regeling geen billijke vergoeding voor de auteurs en stelt daarom vijf vragen aan het Europese Hof.

1. Is de vergoeding van 1 euro een billijke vergoeding?
2. Is de vrijstelling van bepaalde bibliotheken strijdig met de richtlijn?
3. Is de vrijstelling van bepaalde bibliotheken strijdig met het gelijkheidsbeginsel?
4. Is de uitsluiting voor de raadpleging ter plaatse strijdig met de richtlijn?
5. Is de uitsluiting voor de raadpleging ter plaatse strijdig met het gelijkheidsbeginsel?

Het antwoord op deze vragen is aan de Europese rechters. De EU-richtlijn geeft in Art. 1 een zeer algemene omschrijving van het begrip uitleening. *Het voor gebruik ter beschikking stellen voor een beperkte tijd en zonder direct of indirect economisch voordeel, indien die plaats vindt via voor het publiek toegankelijke instellingen.* Een meer precieze omschrijving van het begrip uitleening staat niet in de richtlijn, wel in het Belgische KB op het leenrecht. *Uitleening omvat niet ... het ter beschikking stellen voor raadpleging ter plaatse en het ter beschikking stellen tussen publiek toegankelijke instellingen onderling.*

Wel duidelijk is dat de Europese richtlijn het mogelijk maakt om bepaalde categorieën instellingen vrijstelling te verlenen van de leenvergoeding. Art. 5, 3° van de EU-richtlijn stelt immers: *De Lidstaten kunnen bepaalde categorieën instellingen, vrijstellen van betaling ... van de vergoeding.* Precies daarom voegt Vewa daar tot twee keer ook een vraag aan toe over het gelijkheidsbeginsel.

De vorige Vlaamse minister van Cultuur, P. Van Grembergen, heeft het KB publiekelijk een billijk vergelijk genoemd. Bij een participatie van 25% van de totale Belgische bevolking aan de leenactiviteiten van de openbare bibliotheken en een verdeling 50/50 over minder- en meerderjarigen zou dit een som opleveren van ongeveer 1.875.000 euro per jaar. Is dit een billijke vergoeding? Altijd te veel voor de enen en te weinig voor de anderen. Deze bedragen moeten de schade vergoeden die de rechthebbenden lijden door bruikleen in bibliotheken. Het zou alle boekhandelaren in België verheugen als er na sluiting van de bibliotheken plots een som van die orde zou worden gependend aan de aankoop van boeken en tijdschriften. Zo een vergoeding moet ook rekening houden met de realiteit en de inzet van de overheden die bibliotheken oprichten en in stand houden. De realiteit is – en wetenschappelijke studies hebben dat keer op keer bevestigd – dat personen die veel lenen in de openbare bibliotheek ook in de regel over een eigen goed gevulde bibliotheek beschikken en regelmatig boeken aankopen⁹. De realiteit is evengoed dat ik niet elk boek dat ik uitleen ook zou aankopen. Mijn budget

is daarvoor allicht niet toereikend, mijn huis te klein en veel van de boeken die ik lees zijn niet meer in de handel verkrijgbaar. Overigens lees ik veel minder dan ik leen. Een eerste selectie gebeurt in de openbare bibliotheek zelf en een tweede thuis in de uren die daarop volgen. Veel van de geleende boeken gaan ongelezen terug naar de bibliotheek. Ben ik een uitzondering? Als ik rond mij kijk, geloof ik van niet. Het is dus fout te stellen dat elk geleend boek een gemiste verkoop is. Leenrecht (en reprorecht) zijn ook maar mogelijk zolang er bibliotheken zijn. De rechthebbenden kunnen daar tot 70 jaar na de dood van de auteur (de facto tot zo een 100 jaar na de eerste publicatie van een werk) op terugvallen om hun vergoedingen te innen. De inspanningen van die bibliotheken en de overheden die ze in stand houden moeten in mindering gebracht worden van de leen- en reprovergoeding, anders zijn die vergoedingen niet billijk. Mede daarom zijn de eenzijdig door sommige rechthebbenden geformuleerde jaarbedragen van 5 euro voor volwassenen en 3 euro voor leners onder de 18 jaar abusievelijk hoog. Zulke bedragen per lener zouden voor België in het totaal de leuke som van 25 miljoen euro per jaar opleveren (1 miljard oude Belgische frank!).

Em. prof. dr. L. Simons van de Universiteit Antwerpen, heeft in een reactie in *De Standaard* van 27 juli 2004 fors stelling genomen tegen de betaling van leengeld in de universiteitsbibliotheken (*een lachwekkend idee... bij de wilde spinnen af*)¹⁰. Zijn argumentatie is uitbreidbaar

tot de hogeschoolbibliotheken en andere wetenschappelijke bibliotheken. De eis voor het leenrecht is uitgegaan van scheppende literaire auteurs, niet van wetenschappelijke auteurs. Daarenboven is de sector van de levende literatuur in de gigantische massa van de wetenschappelijke collecties haast te verwaarlozen. De wetenschappers hebben in de meeste gevallen een behoorlijk betaalde baan. Hun taak is wetenschap te produceren en zo de kennis van de ene op de andere generatie over te dragen. Tot daar een samenvatting van het standpunt van L. Simons. Aan zet zijn de twee rechtbanken. In het verweer zitten de federale overheid en de gemeenschappen. Op droog zaad zitten de boekhandelaars, want die delen niet in het manna van de leenvergoeding

De beheersvennootschappen en vooral Vewa houden het leendossier warm, recent nog door een artikel in *De Standaard*¹¹ naar aanleiding van de beslissing van de Vlaamse minister van Cultuur over de hoogte van de leenvergoeding: 1,15 miljoen euro voor 2005 en 1,3 miljoen euro voor 2006. Dat is een stuk minder dan de leenvergoeding van 2,7 miljoen die Vlaanderen 'spontaan' betaalde voor 2003. Verder worden de beheersvennootschappen in het Franstalige landsgedeelte geconfronteerd met een veel minder positieve houding tegenover de vergoedingsplicht.

Vragen staat vrij: bedragen voor leenvergoeding in de openbare bibliotheken

1.150.000	euro?
1.300.000	euro?
1.875.000	euro?
2.700.000	euro?
25.000.000	euro?

De kans zit er daar nog dik in dat het ministerie van Cultuur van de Franse Gemeenschap geen of te weinig geld vrijmaakt voor de collectieve betaling van de leenrechten en dat de gemeenten c.q. de leners daarvoor zullen opdraaien. Maar is dat dan zo ver verwijderd van de Vlaamse situatie? Hier betaalt de minister wel zelf de leenrechten, maar met gelden die hij de gemeenten onthoudt voor de uitbouw van hun bibliotheken. Van de 0,60 euro die de Vlaamse overheid decretaal verschuldigd is aan de gemeenten zal structureel 0,45 euro worden gebruikt voor de leenvergoeding. Dat kan ernstige gevolgen hebben voor de uitbouw van de collecties en de dienstverlening in de openbare bibliotheken. Minder gevulde collecties zullen ook voor minder attractieve bibliotheken zorgen en mogelijk ook voor lagere leencijfers.

Contractuele afwijkingen (Art. 23bis)

Hoewel de bepalingen van de uitzonderingen en beperkingen op het absoluut recht van de auteur van dwingend recht zijn (dwanglicentie), kan daar krachtens artikel 23bis op contractuele basis van afgeweken worden voor *online, on demand* gebruik. Dit betekent dat de contracterende partijen daarover een overeenkomst kunnen ondertekenen die de dwanglicenties kan uitbreiden of inkorten. Zolang de markt hierin speelt, zal dat geen problemen opleveren, maar in de sector van de informatievoorziening voor onderwijs en onderzoek heeft men vaak te maken met monopolieposities die wegens gebrek aan enig alternatief de rechten van de gebruikers flink kunnen uithollen.

Interbibliotheclair leenverkeer (IBL) en documentleverantie

De Belgische wetgeving stelt dat het begrip uitleening niet van toepassing is op het ter beschikking stellen tussen publiek toegankelijke instellingen onderling (IBL) en voorziet daar dan ook geen aparte regeling voor. Daaruit kan niet anders worden geconcludeerd dan dat IBL niet extra kan en moet worden belast. En dat is de logica zelf want een boek dat via IBL aan een andere bibliotheek wordt uitgeleend wordt door die bibliotheek doorgeleend aan een lezer en voor hem of haar wordt via de forfaitaire regeling leengeld betaald. *Non bis in idem*.

Bibliotheken kunnen op basis van de Belgische auteurswetgeving kopieën (laten) maken van artikelen (documentleverantie) op papier of via scanning.

Op papier (Art. 22 §1 4° bis).

Wanneer het werk op geoorloofde manier openbaar is gemaakt kan de auteur zich niet verzetten tegen: de gedeeltelijke of integrale reproductie op papier... van artikelen... of van korte fragmenten uit andere werken..., wanneer die reproductie wordt verricht ter illustratie van onderwijs of wetenschappelijk onderzoek.

Maar daar zijn voorwaarden aan verbonden:

- enkel voor onderwijs of wetenschappelijk onderzoek;
- niet-winstgevende doelstelling;
- geen afbeuk doen aan de normale exploitatie van het werk;
- bronvermelding.

E-kopieën (Art. 22 §1 4° ter)

E-kopieën via scanning zijn mogelijk onder precies dezelfde voorwaarden als voor een kopie op papier.

Het nieuwe Art. 22 §1 4° ter wordt pas van kracht als ook de vergoedingsregeling (zie supra) is uitgewerkt en dat kan nog wel even duren.

In beide gevallen moet daar een vergoeding voor worden betaald. Zolang de vergoedingsregeling voor het onderwijs forfaitair bepaald wordt in functie van het aantal leerlingen en studenten, hoeft daar niet extra voor te worden betaald. Het maakt dan immers niet uit of de kopieën in de eigen instelling dan wel in een andere instelling zijn gemaakt. Er blijft natuurlijk de angel van de driestappentest waarvan twee delen zijn opgenomen in de wetsartikelen, die hoger zijn aangehaald:

- niet-winstgevende doelstelling;
- geen afbeuk doen aan de normale exploitatie van het werk.

Uitgevers, beroepsverenigingen van auteurs of beheersverenootschappen zouden vroeg of laat een beroep kunnen doen op die tweede voorwaarde om documentleverantie te hinderen of te stoppen. De bibliotheek beslist dan om daarmee op te houden of door te gaan. Beslist de bibliotheek om er toch mee door te gaan, dan kan de aanlegger naar de rechter stappen. Dan wordt geval per geval beslist of de normale exploitatie van het werk wordt geschaad door de documentleverantie.

Belgische bibliotheken leveren op basis van de huidige wetgeving ook aan onderzoekseenheden van bedrijven. De wet houdt het immers bij uitzonderingen voor onderwijs en wetenschappelijk onderzoek en zegt niet dat dit beperkt blijft tot instellingen die daartoe officieel erkend zijn. Dat doet de wet wel voor het nieuwe artikel 22 §1 4° quater over de mededeling ter illustratie van onderwijs en onderzoek (intranet, PowerPointpresentaties) door instellingen die daartoe door de overheid officieel erkend of opgericht zijn. Daaruit kan worden besloten dat onderwijs en onderzoek bij het kopiëren *senso lato* moeten worden gezien, zonder beperkingen.

De Belgische universiteiten hebben onderling afgesproken om binnen de licentieovereenkomsten te blijven voor het gebruik van elektronische informatie uit databanken. Die laten in de regel geen documentenleverantie van artikelen toe vanuit de databanken behalve voor leden van een consortium, maar die hebben geen behoefte aan documentleverantie omdat zij als lid directe toegang hebben tot de databank van elektronisch direct beschikbare artikelen.

Knipselkranten

Elke instelling en elke bibliotheek mag zonder voorafgaande toestemming van de rechthebbenden een collectie aanleggen van originele artikelen uit kranten en magazines. Zonder voorafgaande toelating en extra betaling mag zij die echter niet vermenigvuldigen of ter beschikking stellen

via een elektronisch bestand na scanning. Dit vloeit voort uit de regelgeving voor het kopiëren op papier en op gelijk welke drager en zou ook de toetsing met de driestappentest niet overleven. De rechthebbenden zouden voor de sector van het onderwijs ook een beroep kunnen doen op artikel 21 §2 over de bloemlezing. Enkel na het overlijden van de auteur vervalt daarvoor de voorafgaande toestemming. De verplichting tot betaling van een billijke vergoeding verplicht iedereen die een knipselkrant samenstelt en verdeelt om met de rechthebbenden te gaan praten en een contract op te stellen. Voor bibliotheken is het dan ook veel gemakkelijker om via het VCOB een abonnement te nemen op de knipselkrant van Mediargus, die door Vlabin-VBC wordt aangevuld met rubrieken die door de standaard Mediargus niet goed worden bestreken. Maar die dienstverlening heeft een hoog prijskaartje.

Dienstverlening op maat

Bibliotheken, wetenschappelijke en nu ook openbare, hebben soms ook een service opgestart waarbij dienstverlening op maat wordt verstrekt aan individuele gebruikers of instellingen. Daarbij maken zij gebruik van kopieën uit hun eigen collectie, uit andere collecties via documentleverantie en uit databanken waar zij rechtmatig toegang toe hebben. Dat valt onder de bepalingen van de uitzonderingen van artikel 22 §1, 4^obis (kopie op papier) of artikel 22 §1, 4^oter (kopie op gelijk welke drager). Het gebruik van elektronische databanken valt via de licenties onder het contractrecht. De bibliotheek moet deze soms lange licentieovereenkomsten lezen en scrupuleus respecteren. Dienstverlening op maat voor individuen zal wel geen probleem zijn, maar levering van documenten aan bedrijven vanuit die elektronische databanken zal in vele gevallen zonder extra betaling contractueel uitgesloten zijn.

Technische voorzieningen

In hoofdstuk VIII van de auteurswet onder de rubriek algemene bepalingen heeft de Belgische wetgever op last van Europa een serie bepalingen ingevoerd die ervoor moeten zorgen dat technische beschermingsmaatregelen in elektronische media niet ongestraft omzeild of verwijderd worden (Art. 79bis, 79ter, 80 tot 86). Daarop staan nu ook strafrechtelijke sancties. Paragraaf 2 van artikel 79bis verplicht de rechthebbenden echter om binnen een redelijke termijn afdoende vrijwillige maatregelen te nemen opdat de gebruikers kunnen genieten van de uitzonderingen die de auteurswet heeft gecreëerd. Bibliotheken en archieven zullen met de rechthebbenden afspraken moeten maken voor de permanente bewaring van hun e-informatie, waarbij data van het ene technische platform (hard- en software) naar een ander platform migreren. Zij doen er goed aan om die afspraken contractueel vast te leggen bij de aankoop zelf. Bij conflicten daarover is een procedure voor de rechtbank voorzien. De sector van de bewaarbibliotheken en archieven is er echter niet zeker van dat dit vlot gaat lopen. Ook em. prof. J. Corbet heeft daarover zijn ongerust-

heid uitgesproken op de studiedag van 21 oktober 2005 georganiseerd door de Belgische Vereniging voor het Auteursrecht. Zijn argumentatie is van juridisch-technische aard. Alle Belgische rechtbanken en hoven zijn bevoegd voor deze bij uitstek technische materie. Zo wordt er geen competentie opgebouwd. Mediatie en arbitrage, zoals dat gebeurt in enkele andere landen, met als laatste toevlucht de rechter zouden betere en snellere resultaten opleveren tegen een geringere kostprijs. De EU verwacht dat lidstaten na enige tijd tussenkomen als Digital Rights Management Systems (DRM) de wettelijk voorziene uitzonderingen de facto onmogelijk maken (considerans 51 van de EU-richtlijn 1001/29/EG).

In toenemende mate worden die technische beschermingsmaatregelen ingebed in cd-roms, dvd's, computerprogramma's, spelletjes... om illegale kopieën onmogelijk te maken. Daardoor kan de privékopie in het gedrang komen. *Test-Aankoop* spande in België een zaak aan tegen vier grote platenfirma's omdat de technische beschermingsmaatregelen de consument beletten een privékopie te maken voor bijvoorbeeld gebruik in de wagen. De uitspraak van de rechter in hoger beroep wordt algemeen gelezen als een afwijzen van het recht op de privékopie. Fabienne Brison, professor in auteursrecht aan de VUB en advocaat te Brussel, nuanceert¹². *"Test-Aankoop spreekt over een recht op kopie, terwijl de auteurswet de privékopie enkel als uitzondering vermeldt. Dan komt een moeilijke vraag: betekent het feit dat er een 'uitzondering' op het auteursrecht voor de privékopie is, meteen ook dat er een nieuw 'recht' op privékopie voor de gebruikers gecreëerd wordt? Als Test-Aankoop dat aannemelijk zou kunnen maken, verliezen de producent, de uitgever... het recht om het product technisch te beveiligen tegen het privékopieën."* Marc Storms, directeur van de Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek- Archief- en Documentatiewezen (VVBAD), voegt daar in de nieuwsbrief *Info* (2005) 10; p. 16 van de VVBAD nog een vraag aan toe: *"Voor de consument blijft een belangrijk aspect onbeantwoord. De aankoop van apparaten waarmee hij kopieën kan maken van geluids- en audiovisuele werken en ook van deze van dragers waarop beschermde werken worden gekopieerd ... is inclusief een bedrag voor auteursrechten. Betaalt hij voor iets waar hij geen gebruik van kan maken of gaan de grote platenfirma's dit terugstorten aan de consumenten?"* Precies dit argument heeft in 2005 in Frankrijk geleid tot een andersluidende uitspraak (*case Mulholland Drive*). Daar oordeelde de rechter in beroep dat beschermingsmaatregelen de privékopie niet onmogelijk mogen maken precies omdat de consument daarvoor heeft betaald bij de aanschaf van apparatuur en drager¹³. Betalen om niets strookt niet met het rechtsgevoel van de burger.

Vergoedingen en adviescommissies

De uitzonderingen verlenen in de regel geen recht op gratis gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal. In de meeste gevallen moet daarvoor worden betaald.

De auteurs, uitvoerende kunstenaars, uitgevers, producenten van fonogrammen en audiovisuele werken hebben immers recht op een vergoeding voor hun prestaties. Die vergoeding rust deels op de apparaten en dragers, deels direct op de organisaties en bedrijven die auteursrechtelijk beschermd werk kopiëren of meedelen aan het publiek. Wat en waarvoor er moet worden betaald, wordt bij KB vastgelegd. Bij de bespreking van het wetsontwerp in de Kamer in 2005 is heel wat tijd en belangstelling gegaan naar een eventuele heffing op de pc. De Kamer is daar niet uit geraakt en heeft in artikel 55 bepaald dat de Koning een lijst moet samenstellen van apparaten en dragers die **kenmerkend** gebruikt worden voor het reproduceren van werken en prestaties op een andere drager dan papier. De pc-heffing blijft mogelijk maar pas na overleg in de Ministerraad. Van belang is te weten dat deze heffing kan worden terugbetaald aan de instellingen die zijn opgesomd in artikel 57. Daaronder bevinden zich: de bewaarinstellingen voor geluids- en audiovisueel materiaal, de gehoor- en gezichtsgehandicapten en hun instellingen, de erkende onderwijs- en onderzoekinstellingen, ziekenhuizen, gevangenis en instellingen van jeugdzorg. Rusthuizen staan daar niet expliciet bij vermeld en ook hier dreigen vele instellingen uit de sociaal-culturele sector uit de boot te vallen.

Betalen om niets strookt niet met het rechtsgevoel van de burger.

Voor de vergoedingsregeling worden twee commissies opgericht die de betrokken milieus rond de tafel moeten brengen: een Adviescommissie voor Kopiëren voor Eigen Gebruik (Art. 55) en een Adviescommissie voor Reprografie (Art. 57). Beide commissies bestonden al (KB van 28 maart 1996 voor de vergoeding voor kopiëren voor eigen gebruik en KB van 30 oktober 1997 voor de vergoeding voor reprografie), maar krijgen nu een wettelijke basis. De nieuwe wet bepaalt ook dat deze commissies minstens twee keer per jaar moeten samenkomen. De huidige commissie Reprografie is de laatste twee jaar niet meer samengeroepen. Deze commissies zijn klankborden voor alle partijen. Leden moeten er in de eerste plaats voor zorgen dat ze de standpunten en bekommernissen van alle partijen begrijpen om zo bij te dragen tot oplossingen die door de gebruikers en de rechthebbenden als billijk aanvaard worden. De Belgische universiteiten hebben in 2003 als vergoeding voor de reprografie meer dan 500.000 euro betaald aan Reprobel. Dat is een goede 5% van wat Reprobel in 2004 inde aan evenredige vergoedingen¹⁴. De vergoedingen voor 2004 en 2005 blijven op dezelfde hoogte. Los van de nationale regelingen probeert de EU stelsels uit te werken voor een transnationaal beheer van de auteursrechten¹⁵. Mogelijk interfereren zulke regelingen met de nationale afspraken. Ook hier moet aandacht worden gevraagd voor het risico van een dubbele heffing.

Transparantie in het beheer van auteursrechten

In december 2005 organiseerde de Senaat een tweedaagse rond elektronische informatievoorziening en het auteursrecht. Namens de bibliotheeksector heeft de auteur van dit artikel daar een interventie gedaan over de nood aan transparantie in het (collectieve) beheer van auteursrechten. Transparantie is immers een essentieel onderdeel van elk democratisch proces. Hij bracht de hiernavolgende punten onder de aandacht van de hoge vergadering en een rist van bij het auteursrecht betrokken partijen.

Een gemeenschappelijke website

De creatie van een gemeenschappelijke website voor alle Belgische beheersvennootschappen zou een belangrijke stap betekenen in het proces naar meer transparantie.

Geen bis in idem

Het kan niet zijn dat consumenten (individuen of organisaties) tweemaal moeten betalen voor een zelfde goed: eenmaal via de licentieovereenkomst met de uitgever/producent en nog een keer via een beheersvennootschap. Dit gevaar is groter geworden nu de auteurswet ingrijpend is gewijzigd door de wet van 22 mei 2005.

Gelijke behandeling voor copyleft en copyright

Copyleft is geen beweging meer van een kleine minderheid. Open-accesspublicaties zitten in de lift¹⁶. 29% van de senior wetenschappelijke auteurs in UK publiceren in open-access tijdschriften, die vrij op het web toegankelijk zijn. Het recente initiatief om de Creative Commons Licence te 'vertalen' naar Belgisch recht is een stap in de goede richting.

Registratie van rechten per titel

De nieuwe informatiemiddelen maken het mogelijk om de rechten per publicatie vast te leggen. Zo zou een wetenschappelijk auteur zijn/haar wetenschappelijke publicaties onder copyleft kunnen publiceren, maar handboeken of boeken voor een breder publiek onder copyright.

Controle op de beheersvennootschappen

Controle op de beheersvennootschappen en tijdige en bevattelijke publicatie van de resultaten daarvan (juridisch, economisch en sociaal) zijn essentiële elementen in het transparantieverhaal. Het marktmechanisme is hier immers volkomen afwezig. De overheid moet niet alleen via gepaste controles het individu de garantie geven dat hij/zij een juiste prijs betaalt, maar ook dat de geïnde gelden correct gebruikt worden voor de doelstellingen.

EU-Study on a Community initiative on the cross-border collective management of copyright (7.7.2005)

De Europese Commissie stuurt aan op een Europese beheersvennootschap om rechten voor de hele Unie te regelen. Eblida, de Europese vereniging van bibliotheekorganisaties, formuleert vier aandachtspunten:

1. verplichting om op Europees niveau een gemeenschappelijke website te creëren voor de consument;
2. verbod om wettelijke uitzonderingen te verkwanselen via contractuele licentieovereenkomsten;
3. gemeenschappelijke, minimale EU-regels voor toezicht op de beheersvennootschappen;
4. creatie van een efficiënte, lagekostenregeling voor het oplossen van conflicten.

Core versus side business

Wereldwijd worden de rechten van auteurs strenger beschermd dan voorheen. Daar hebben gebruikers op zich geen probleem mee. Vele gebruikers in de sectoren hoger onderwijs en onderzoek zijn overigens zowel creator als receptor. Het komt erop aan een billijke regeling te vinden tussen de rechten van de individuele auteurs en de rechten van grote groepen in de maatschappij die van de creaties van de auteurs gebruikmaken. Die billijke vergoeding moet de geleden schade vergoeden en die schade vaststellen is een lastige onderneming. Daarbij is het van belang dat ook de gebruikers zich verenigen om hun rechten en wensen te verdedigen bij een regelgeving die zo complex is dat daar zonder de hulp van een gespecialiseerd jurist of advocatenkantoor niet meer aan uit te raken is. De minister onder wiens bevoegdheid het auteursrecht valt en zijn administratie moeten er zich van bewust zijn dat de juridische deskundigheid en slagkracht van de beheersvennootschappen altijd groter zal zijn dan die van de gebruikers. Voor de beheersvennootschappen is dit immers meer dan *core business*, het is hun *raison d'être*, voor auteurs- en uitgeversverenigingen is het *core business*, voor alle andere organisaties is het een *side business*. Daarom verdienen zij die aan de betaalkant staan extra aandacht en bescherming vanwege de overheid.

Noten

1. Verreth, K., *Auteursrecht en naburige rechten*. - http://www.vbad.be/O8_standpunten/EU200129Standpunt.html
2. Gecoördineerde versie van de Belgische auteurswet. - http://www.sofam.be/files/gecoördineerde_versie_aw_22052005-20050805-1412.pdf
3. *Enkele voorbeelden van grote Open Access Repositories* - Public Library of Science (PLOS). - <http://www.plos.org/> - BioMed Central. - <http://www.biomedcentral.com/> - Los Alamos e-print archive for physics and associated disciplines. - <http://arxiv.org/>
4. Creative Commons License. - <http://creativecommons.org/worldwide/be>
5. Drie slappentest. - http://en.wikipedia.org/wiki/Berne_three-step_test
6. Reprobel. *Geluid van papier*, IV, 2, 2005, p. 1.
7. KB leenrecht discrimineert, in: *De Standaard*, (23.07.2004); p. 2.
8. Auteurs eisen nietigverklaring Belgisch KB leenrecht, in: *De Standaard*, (23.07.2004); p. 24.
9. Lauwereys, L. en Maes, M., *Lezen, lenen en kopen van boeken: een onderzoek naar het gedrag van de boekenconsument in het Turnhoutse*. - Antwerpen, 1992.
10. Simons, L., *Geen leenrecht voor de universiteitsbibliotheken*, in: *De Standaard*, (27.07.2004); p. 14.
11. Schelstraete, I., *Leenrecht sukkelert voort*, in: *De Standaard*, (4 januari 2006); p. 21.
12. Brison, F., *Privé-kopie van cd is geen recht*, in: *De Standaard*, (23.07.2005); p. 24.

13. Amblard, Ph., *La Cour d'Appel de Paris confirme l'exception de copie privée sur support numérique*, in: *Juriscor.net: droit des technologies de l'information*, (29.04.2005). <http://www.juriscor.net/actu/visu.php?ID=689>
14. *De resultaten van 2004 gewikt en gewogen*, in: *Geluid van papier: de nieuwsbrief van Reprobel*, (2005) 2.
15. *Study on a Community Initiative on the cross-border collective management of copyright*. - http://europa.eu.int/comm/internal_market/copyright/management/management_en.htm
16. *New journal publishing models: an international survey of senior researches*. - CIBER: City University of London, 2005. - http://www.ucl.ac.uk/ciber/ciber_2005_survey_final.pdf
17. *Eblida position paper on Collective Management of Copyright*. - http://www.eblida.org/position/CollectiveManagement_Response_July05.htm

SAMENVATTING

De Belgische auteurswet van 30 juni 1994 is op 22 mei 2005 ingrijpend gewijzigd om ze in overeenstemming te brengen met de Europese richtlijn 2001/29/EC van 22 mei 2002 over de harmonisering van bepaalde aspecten van het auteursrecht in de informatie-maatschappij. Dit artikel geeft een overzicht van de Belgische auteurswet voor privégebruik en voor gebruik door instellingen van onderwijs en onderzoek en de sociaal-culturele sector. De klemtoon ligt bij de bibliotheken: reproductie op papier, reproductie op gelijk welke drager, mededeling aan het publiek, leen... Het artikel eindigt met een pleidooi en een vraag. Een pleidooi voor meer transparantie in de wet zelf en bij de beheersvennootschappen die de rechten innen en verdelen. Een vraag naar meer aandacht en bijstand van de overheid in deze materie voor onderwijs en onderzoek, de sociaal-culturele sector en de bibliotheken. Auteursrecht en de afwikkeling daarvan is immers de enige business van de beheersvennootschappen, het is een core business voor de verenigingen van auteurs en uitgevers, het kan niet meer zijn dan een side business voor al diegenen die geacht worden de wet correct toe te passen en de vereiste vergoedingen te betalen. Deze geledingen in de maatschappij rekenen erop dat de overheid hun belangen behartigt.

ABSTRACT

On 22 May 2005, the Belgian copyright law of 30 June 1994 has been changed in order to bring it in line with the European Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society. This article gives an overview of the new Belgian legislation both for private and institutional use with emphasis on use by libraries: reproduction on paper, reproduction on any medium, communication to the public, loans... It ends with a plea for more transparency in the copyright law and by the collecting agencies and a quest for government attention and assistance for educational and research institutes and libraries. Indeed, copyright is the sole business for the collecting societies, a core business for the authors' and the publishers' associations but a mere side business for all those who are expected to apply the complex copyright issues and to pay the remunerations.